

Arkeologisk schaktningsövervakning

SÖRBO

vid schaktning för avlopp och byte av brunn inom hyttområde

L1999:4379 i Vika socken, Falu kommun, Dalarnas län

2023

Arkivrapport dnr 162/21

Lee Widegren Lundin

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2023

Sammanfattning

I oktober 2021 och januari 2023 utförde Dalarnas museum en arkeologisk schaktningsövervakning i Sörbo, Vika socken, Falu kommun. Anledningen var schaktning för ny brunn och avlopp inom fornlämning L1999:4397, ett hyttområde. En provgrop grävdes i 2021 och i januari 2023 grävdes två schakt. Under matjorden fanns omgrävd lera med inslag av stenar och tegelfragment. Sannolikt var hela ytan grävd sedan tidigare för befintliga avloppsbrunnar. Inget slagg eller material från hyttan påträffades.

Inledning

Dalarnas museum har genomfört en schaktningsövervakning i Sörbo på fastigheten Vika-Sörbo 14:1 i Falu kommun (figur 1–2). Anledningen var att fastighetsägaren ålagts av kommunen att byta ut den befintliga tvåkammарbrunnen och installera ett nytt avlopp på fastigheten, inklusive markbädd för avloppet. Området låg delvis inom ett hyttområde, L1999:4379, som finns registrerad i Kulturmiljöregistret (KMR) (figur 3). Beslut om undersökning i form av schaktningsövervakning togs av Länsstyrelsen i Dalarna med diarienummer 431-9857-2021 och beställare var fastighetsägaren.

Syfte

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera berörda delar av fornlämningen.

Metod och genomförande

En arkeolog närvarade vid provgropsgrävning och schaktning för brunn och avlopp. Provgropen grävdes under hösten 2021 och resterande schaktning genomfördes under januari 2023. Provgropen grävdes skiktvis ned till cirka 1,5 meter under markytan. Brunns- och avloppsschakt grävdes under januari 2023. På grund av 0,2–0,3 meter tjock tjäle i toppen grävdes översta 0,4–0,5 metern av dessa schakt med tjälkrok och tandad skopa, resten med kabelskopa och planeringsskopa. Schakten grävdes vid sydvästra kanten av hyttområdet. Provgropens och schaktens dimensioner och innehåll dokumenterades skriftligt och fotograferades. Provgropens läge beskrevs utifrån omgivande bebyggelse och schakten mättes in med RTK.

Resultat

Provgropen grävdes cirka 3 meter sydväst om uthusets sydvästra hörn i gräsmattan. Gropen var intill 2x3 meter stor och grävdes ned till 1,5 meters djup. Högst upp fanns 0,2–0,3 meter tjock matjord av mörkbrun lerig silt och innehöll recenta föremål, bland annat band av metall, trasiga tegelpannor, tegelkross, gummi och plast. Under fanns endast ljus rödbrun lera.

Schakt 1 var 5x3,5 meter stort i plan (NV-SÖ) och cirka 3 meter djup. I botten fanns fuktig gråbeige lera minst 0,5 meter tjock och främst i södra kanten fanns upptill 0,5 meter stora stenar. Ovanpå fanns cirka 2,3 meter kompakt brunbeige lera med inslag av tegelfragment och enstaka 0,2–0,5 meter stora stenar. I nordvästra schaktväggen fanns ett stenblock cirka 2 meter stort. Överst fanns intill 0,2 meter tjock matjord bestående av mörkbrun silt. Fragment av taktegel ned till åtminstone 2 meters djup. På grund av tjälen gick det inte att i plan avgöra var det var grävt sedan tidigare och inte. Med tanke på moränen i botten på schakt 2 är det oklart om den orörda naturliga marken nåddes.

Där provgropen grävts grävdes sedan schakt 2. Schakt 2 var 3,8x3,4 meter stort i plan (NNV-SSÖ) och 2,9 meter djup. I botten syntes 0,3 meter tjock gråbrun morän som sannolikt motsvarar orörd mark. Ovanför fanns 0,3–0,5 meter tjock varvig lera med 0,1–0,5 meter stora stenar och inslag av grästorv i de översta delarna. Över detta fanns 1,9–2,1 meter brunbeige kompakt lera. Tegelfragment förekom till åtminstone 1,5 meter djup. Överst fanns intill 0,2 m matjord bestående av mörkbrun silt. Stora delar av ytan var omgrävd av provschaktet till åtminstone cirka 2 meters djup. På grund av tjälen gick det inte att i plan avgöra var det var grävt sedan tidigare och inte. Övergången mellan schakten var cirka 1 meter lång, 1,1 meter bred och 1,4 meter djup och där syntes bara brunbeige lera.

Schakten har markerats på plan i bilaga 1, figur 4, och på foton i bilaga 2.

Slutsatser

När schakt 1 och 2 grävts gick det att konstatera att den rödbruna till brunbeigea leran som fanns under matjorden inte utgjordes av naturlig, orörd lermark eftersom tegelfragment fanns inblandad i leran. Sannolikt var hela ytan grävd sedan tidigare för befintliga avloppsbrunnar. I botten av schakt 2 påträffades gråbrun morän under leran som troligtvis utgör orörd mark. Inget material från hyttan eller antikvariskt intressanta anläggningar påträffades.

Referenser

Arkiv

KMR, Fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-9857-2021
Fornreg, uppdragsnummer:	202101227
Socken:	Vika
Fornreg, lämningsnummer:	L1999:4379
Fastighet:	Vika-Sörbo 14:1
Koordinater, mitten:	N 6708348
(SWEREF99 TM)	E 540352
Höjd (RH 2000):	117,3 - 118,6 m.ö.h
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2021-10-18 – 2023-01-12
Undersökt yta:	30 kvadratmeter
DM projektnummer:	1793
DM diarienummer:	162/21
DM foto accessionsnr:	DM ARK1793
Arkeologisk personal:	Lee Widegren Lundin, Greger Bennström
Projektansvarig:	Lee Widegren Lundin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

1. Kartor/planer
2. Foton

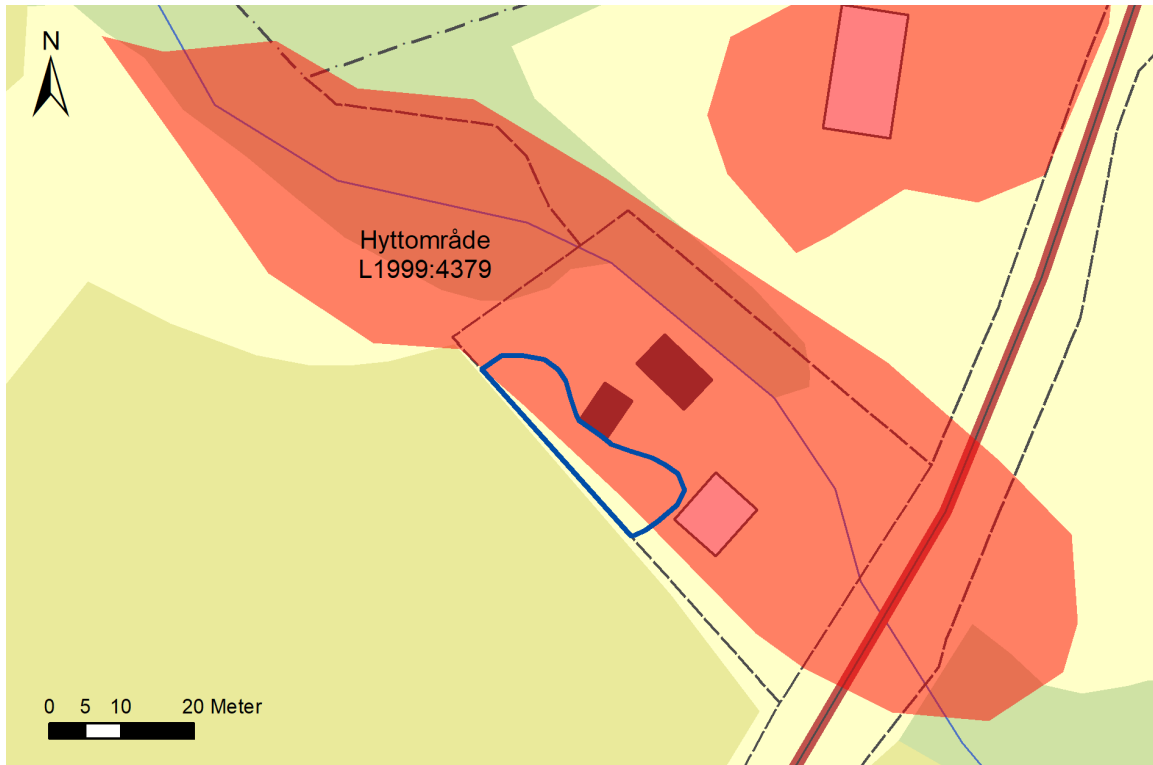
Bilaga 1 Kartor och planer

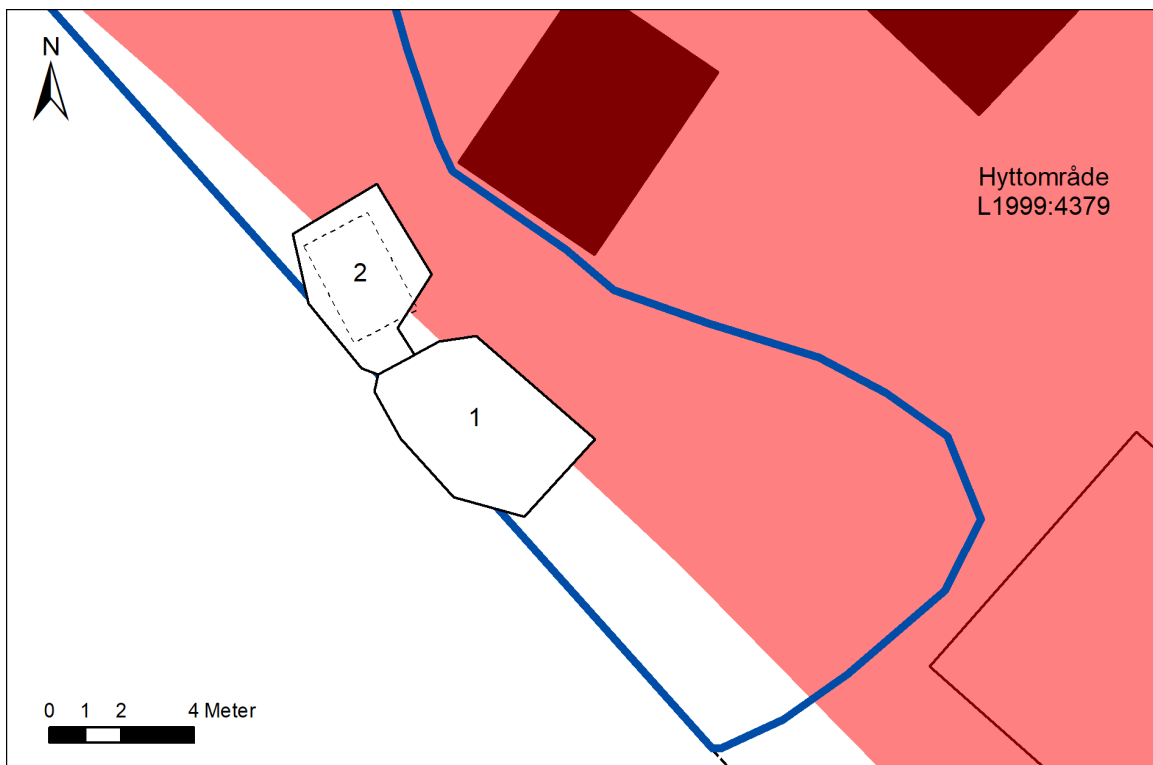
Figur 1 (ovan): Utdrag ur terrängkartan med undersökningsplatsen markerad med blå cirkel. Skala 1:50 000.

Figur 2 (höger): Karta över Dalarna med utsnittet från figur 1 markerat med fyrkant.

Figur 3: Utdrag ur fastighetskartan med fornlämningar ur kulturmiljöregistret markerade med rött och undersökningsområdet markerat med blått. Skala 1:1000.

Figur 4: Grävda schakt. Streckad linje motsvarar ungefärligt läge för provgropen. Skala 1:200.

Bilaga 2 Foton

Foto 1: Pågående schaktning av provgrop från öst. Endast ljus rödbrun lera syntes under den tunna matjorden. Foto: Lee Widegren Lundin.

Foto 2: Schakt 1 från sydväst. Foto: Greger Bennström.

Foto 3: Schakt 2 från nordöst. Schaktet grävdes på samma plats som provgropen. Foto: Greger Bennström.